

COĞRAFI İŞARETLERİN YEREL KALKINMA POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ; AKŞEHİR KIRAZI ARAŞTIRMASI BULGULARI*

Mustafa KAN¹
Bülent GÜLÇUBUK²

ÖZET

Coğrafi işaretler özellikle AB ülkelerinde tarım işletmeleri için önemli bir kalkınma politikası aracıdır. Coğrafi işaretler, özellikle yerel üreticilerin pazara yönelik üretim yapmaları konusunda cesaretlendirilmesi, daha kaliteli üretimde bulunmaları için teşvik aracı olarak kullanılması ve yerel dinamiklerin canlandırılması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Teorik olarak bakıldığında coğrafi işaretlerin üretici açısından yüksek kaliteli ürün üretiminin getirdiği fiyat avantajı nedeni ile gelirde bir artış, tüketici açısından ise bahse konu olan ürünün üretiminin belirli bir metotla yapıldığının ve kalitenin garantisi açısından güven oluşturması bakımından farklılık yarattığı görülmektedir. Daha da önemlisi yerel değerlerin korunması ve sürdürülebilmesi açısından coğrafi işaretler kırsal alanda kalkınmanın ve ekonomik ve dönüşümün araçlarından biri olarak kullanılabilir. Diğer yandan son yıllarda özellikle az topraklı ve az sayıda hayvana sahip yoksul üreticilerin de ürünlerinin gelenekselliğini korumada, ürünlerin pazara yüksek değerde ulaşmasında coğrafi işaretler önemli bir değer zinciri aracı olarak görülmektedir. Bu çalışmada coğrafi işaretlerin buldukları yörede oluşturdukları ekonomik değer ve kırsal kalkınma aracı olarak kullanıma potansiyelleri örneklerle açıklanmaya çalışılmış ve Türkiye’de 2004 yılında “Menşei İşareti” olarak Coğrafi İşareti alınmış Akşehir Kirazının yörede kırsal kalkınma açısından nasıl bir etki oluşturduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışma, 2010 yılında Konya-Akşehir ilçesi ve Afyonkarahisar-Sultandağı ilçesinde toplam 130 Akşehir Kirazı üreticisi ile yapılan anket ve 2009 yılında 12 kurumla yapılan derinlemesine mülakat sonucu elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre bölgede kirazın büyük bir ekonomik değer oluşturduğu, coğrafi işaretin alınmasının yerel ekonomik kalkınma açısından faydaya dönüştürülmesinde bölgesel, sosyal ve iletişimsel sıkıntıların giderilmesi gerektiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafi İşaret, Akşehir Kirazı, Yerel Kalkınma, Kırsal Kalkınma

1. GİRİŞ

Bir yandan kalkınma politikalarında bölgesel modellerin uygulanma gerekliliği var olan klasik görüşlerin yerine daha çok içsel dinamiklerin harekete geçirilmesi gerekliliğine yönelik yaklaşımlar, sürdürülebilirlik kavramına kalkınma yaklaşımına entegre edilmesi ve yerel kalkınma modellerin öneminin vurgulanması, diğer yandan ise küreselleşen ve küreselleşmenin ekonomik kalkınmada önemli olduğunu gösteren modeller kalkınma yaklaşımının çok boyutlu değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Küreselleşme ve yerel ekonomik kalkınma, iki temel realitedir. Sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirebilmek için her ikisinden dikkatli ve uygun şekilde istifade etmek gerekir. Bu nedenle, küreselleşme ile yerel ekonomik kalkınma arasındaki ilişkilere farklı açılardan bakmak mümkündür. Birincisi; küreselleşme bir tehdit olarak görülebilir. Böylece yerel konularda otonomiye sarsan, bu sürece direnen yerel ya da bölgesel aktörleri etkileyen önemli bir unsurdur. Bu bakış açısına göre yerel kalkınma, uluslararası koşullar değişmediği sürece imkansızdır. İkincisi; yerel şartlar küreselleşme tehdidi ile başa çıkmada bir alternatif olarak görülebilir. Bu, yerel aktörlere kendi güçlerini tekrar kazanma imkanı tanıyan anti-küresel bir değişim türüdür. Bu bakış açısı, küreselleşme sürecine politik ve kültürel açıdan direnme cesareti verir. Birinci yaklaşımın aksine, bu yaklaşımda yerel aktörler küresel hakimiyete karşı önemli bir sorumluluk yüklendiklerinden önemli rol oynarlar. Bununla birlikte, her iki görüş küreselleşmeye tehdit gözüyle bakar. Üçüncüsü; küreselleşmenin yerel kalkınmayı destekleyecek şekilde karşılanması ve istifade edilmesi gereken bir fırsat ve bir tehdit olduğunu kabul eder, yerelleşme ile küreselleşme arasında bir ilişki ve bağlantı kurmaya çalışır. Küreselleşme ile yerel

* Bu çalışma Dr. Mustafa KAN’ın 2011 yılında Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında tamamlamış olduğu “*Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Etkisi: Akşehir Kirazı Araştırması*” isimli Doktora çalışmasından derlenmiştir.

¹ Dr, Bahri Dağdaş Uluslararası Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, KONYA, mustafakan@gmail.com

² Prof Dr, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, ANKARA bgulcubuk@gmail.com

kalkınma arasındaki tamamlayıcılık ilişkisi, bu noktada önemlidir. Dünya piyasası ürünleri ve tüketimi çeşitlendirmekte ve farklılaştırmaktadır. Bu şekilde, dünya piyasalarında rekabet edebilecek ürünlere kalite, değer ve yüksek nitelik kazandırdığından, yerel düzeyde üretilen ürünler oldukça değerli hale gelmektedir (Casanova, 2004).

Küreselleşen dünyada yerel değerlerin korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik yaklaşımlar günümüzde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de yerel kalkınma girişimlerini bölgesel ve kırsal kalkınma politikaları ile desteklenmeye çalışmaktadır. Özellikle kırsal alanda oluşturmaya çalıştığı kırsal kalkınma politikaları ile hem kalkınmada öncelikli olarak gördüğü kırsal alanda refahı arttırmak hem de kent ve kır arasındaki sosyal ve ekonomik dengeyi sağlamaya çalışmaktadır. Bunun için kalkınma stratejileri geliştiren Türkiye’de en önemli yerel kalkınma dinamiklerinden biri yerel ürünler olarak gösterilmiştir. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi Belgesinde GZFT (Güçlü, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler) analizinde Türkiye’nin kırsal alanını mevcut durumu ortaya konulmuş ve bu fırsatlar içerisinde yerel zenginlikler, bunların değerlendirilmesi ve kırsal turizm konusu üzerinde durulan konulardan bazılarıdır (Anonim, 2008)

Türkiye’de yerel zenginliklerin önemli bir potansiyel olması ve AB’ye uyum süreci yeni de olsa coğrafi işaretler kavramının benimsenmesine ve geliştirilmesine olanak tanımıştır. İlk olarak 1995 yılında yürürlüğe giren 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik kapsamında özel olarak bu tür ürünler korunma altına alınmıştır (Anonim, 2013a). 2007 yılında yasalaşması için Meclis’e sunulan Coğrafi İşaretler Kanun taslağında amaç; “yöresel veya geleneksel karaktere sahip ürünlerin teşviki ve üretimin çeşitlendirilmesi yoluyla ürünlerin piyasa değerlerinin artırılarak, bölgesel, kırsal ekonomilerin güçlendirilmesine katkı sağlamak; üretim metodunda ve kaynakta garanti sunulmak suretiyle tüketicilerin yüksek kalitede ürünlere erişimini kolaylaştırmak ve adil ticaretin sağlanması amacıyla; doğal ve beşerî unsurların bir araya gelmesi sonucu tarım, maden, el sanatları ve benzeri alanlarda ortaya çıkan ve Kanunda yer alan tanımlara ve koşullara uygun her türlü ürünün coğrafi işaret veya geleneksel özellikli ürün adıyla korunmasına ilişkin kuralları ve şartları belirlemek” olarak tanımlanmıştır (Anonim, 2013 b).

Coğrafi işaretler menşei (PDO)ve mahreç işareti (PGI) olmak üzere 2 şekilde karşımıza çıkmaktadır. Menşei ve mahreç işaretlerin ne tür ürünlerden oluştuğu ülkeden ülkeye göre değişebilmektedir. AB ülkelerinde tarım ve gıda ürünleri ancak coğrafi işaret olarak korunabilirken ülkemizde gıda dışı (halı, kilim, bez bebek vb.) ürünlerde coğrafi işaret koruması altına alınabilmektedir. Coğrafi işaretlerin tescillenmesi işi Türkiye’de Türk Patent Enstitüsü tarafından yapılırken bir ürünün kendi ülkesi dışında diğer ülkelerde de korunması istenildiği takdirde o ülkede de tescillenmesi gerekmektedir. Türkiye’nin AB üye ülke olmaması nedeni ile AB coğrafi işaret tescillenmesi için de ayrıca başvurusu gerekmektedir. Bu nedenle ülke içinde yapılan coğrafi işaret tescillenmesi ancak ürün o ülkede kullanıldığı sürece anlam ifade edecektir. Bu nedenle ihracat değeri olan ve coğrafi işarete sahip olabilecek ürünlerin uluslararası arenada da korunma altına alınması durumunda coğrafi işaret anlam kazanacaktır.

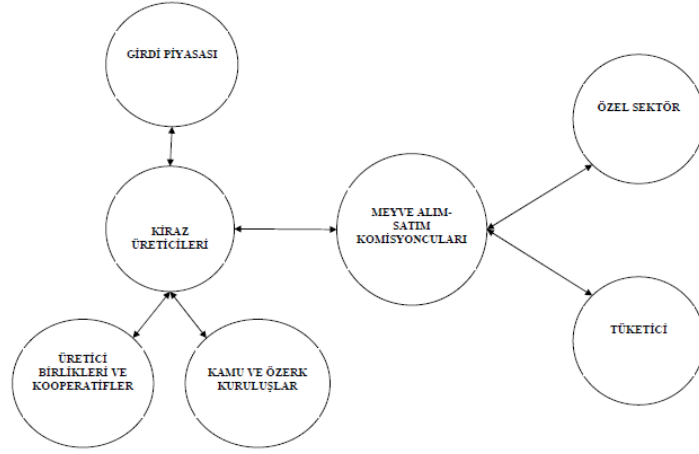
Türkiye uygun iklim ve çevre şartları sayesinde birçok kendine özgü ün ve şöhrete sahip olabilecek ürüne sahip olma avantajına sahiptir. İklimsel avantajı birçok farklı özellikte tarım ürünü üretimine, gelenek ve kültürü ise farklı lezzette gıda ve yemek kültürünün oluşmasına izin vermektedir. Bu nedenle Türkiye coğrafyasında coğrafi işaret kavramını en iyi şekilde kullanabilecek pozisyonda bir ülkedir. Türkiye’de bu özelliklere sahip ürünlerden bir tanesi de kirazdır.

Yerel zenginliklerin önemli bir yerel kalkınma dinamiği olduğu ve bu dinamiğin harekete geçirilmesinde Coğrafi İşaretlerin önemli bir kalkınma aracı olduğunda hareketle, bu çalışmada 2004 yılında Coğrafi İşaret Tescili almış Akşehir Kirazı örneği üzerinden coğrafi işaretlerin bölgesel ve yerel kalkınmada bir araç olarak kullanılabilme imkanı ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma alanı olarak coğrafi işaretlerden menşei işareti almış olan Akşehir Kirazının tescilde belirtilen üretim alanını oluşturan Konya ilinin Akşehir ilçesi ile Afyonkarahisar ilinin Sultandağı ilçesi ve köyleri belirlenmiştir. Çalışmanın ana materyalini anket, grup tartışmaları ve/veya derinlemesine mülakat yolu ile elde edilen veriler birincil veriler oluşturmaktadır. Aynı zamanda ulusal ve bölgesel düzeydeki raporlar, araştırmalar ve istatistiklerden ikincil veriler olarak yararlanılmıştır.

Akşehir Kirazı için belirlenen 7 paydaştan meyve alım ve satımı yapan komisyoncular, kamu ve özerk kuruluşlar, üretici birlikleri ve kooperatifleri, kiraz üreticileri ve özel sektör (firmalar) olmak üzere toplam 5 paydaş ile çalışma yürütülmüştür (Şekil 2.).

Şekil 1. Akşehir Kirazı Paydaşları

Araştırma kapsamında dikkate alınan paydaşlar ile uygulanan veri toplama ve örnekleme yöntemleri çizelge 1’de sunulmuştur. Kiraz üreticileri haricinde diğer paydaşlarda örneklemede “Tam Sayım” örnekleme metodu kullanılırken, kiraz üreticileri için Tabakalı Örnekleme Yöntemi’nden Neyman Formülü (Yamane, 2001) ile örnek hacmi (anket sayısı) tespit edilmiştir. Kiraz üreticileri için kiraz üretim alanlarına göre 3 tabaka oluşturulmuş olup bu tabakalar;

- 3,00-10,00 dekar (38 üretici, CV %32,30)
- 10,01-20,00 dekar(27 üretici, CV %19,76)
- 20,01 ve üstü dekar (65 üretici, CV %44,63) olarak belirlenmiştir.

Çizelge 1. Akşehir Kirazı Paydaşları Veri Toplama Teknikleri, Örnekleme Yöntem ve Sonuçları

	Paydaşlar	Veri Toplama Teknikleri	Örnekleme Yöntemleri	Popülasyon	Örnek Hacmi
1	Meyve Alım ve Satımı Yapan Komisyoncular	Anket	Tam Sayım	52	40
2	Kamu ve Özerk Kuruluşlar, Üretici Birlikleri ve Kooperatifleri	Derinlemesine Mülakat	Tam Sayım	14	12
3	Kiraz Üreticisi	Anket	Tabakalı Örnekleme (Neyman Metodu)	1.702	130
4	Özel Sektör	Derinlemesine Mülakat	Tam Sayım	22	14
TOPLAM				1.790	196

Çalışmada tüm paydaşlardan elde edilen veriler ve araştırma bölgesinde yapılan gözlemler sonucunda, Akşehir Kirazı için coğrafi işaretin kullanımı konusunda SWOT Analizi yapılmıştır. İngilizce literatürde SWOT, üstünlükler, zayıf yanlar, fırsatlar ve tehditler kelimelerinin (Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats) baş harflerini içeren bir kısaltmadır. Temelde mevcut yapılara ait bu dört faktörün (parametrenin) irdelenerek analiz edilmesi ilkesine sahip olan bu yöntemle, hem niceliksel hem de niteliksel özelliklere ilişkin analizler yapılabilmekte ve yapılan analizler sonucunda oluşturulan SWOT matrisinin irdelenmesi ile de mevcut programa ilişkin bir görüş oluşturulabilmektedir (Uçar ve Doğru, 2005). Çalışmada uygulanan SWOT Analizi ile bölgede coğrafi işaretlerin yerel kalkınma açısından etkileri

gösterilmiş ve fırsat ve tehditlerle politika yapımcıların planlamalarına kaynak oluşturulmaya çalışılmıştır.

3. AKŞEHİR KIRAZININ ÖNEMLİ AYIRT EDİCİ ÖZELLİKLERİ

İklim etmenlerinin bitki örtüsünün sahaya yerleşmesini, gelişmesini ve büyümesini doğrudan etkilediği, dolaylı olarak çözülme ve toprak oluşumunda önemli rol oynadığı bilinmektedir. Bu nedenle Akşehir Kirazı'nı diğer yöre kirazlarından ayırt eden faktörler çevresel ve niteliksel özellikleriyle maddeler halinde aşağıda belirtilmiştir (Anonim, 2011);

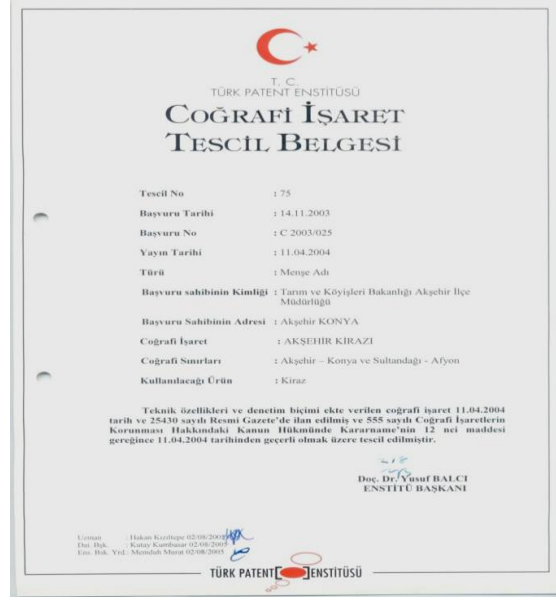
1. Akşehir Kirazının çapı 26 mm' den büyüklük oranı % 80-90 aralığındadır.
2. Akşehir Kirazı; bölge adaptasyonu, fizyolojik gelişimi ve ekonomik ömrü üst seviyelerde olan bir üründür. Periyodisite göstermez ve genellikle istikrarlı bir verim sürecine sahiptir.
3. Akşehir ilçesinin kuzeyinde yer alan Akşehir Gölü ve kuzeybatısındaki Eber Gölü ile güneyindeki Sultan Dağlarının oluşturduğu mikro klima iklimi nedeniyle Akşehir Kirazının istediği uygun ortam oluşmakta (ısı, nem, yağış, güneşlenme, soğuklanma isteği ve don zararı gibi) ve Akşehir Kirazı'ndan kendine has bir aroma, tad ve lezzete sahip, en iyi kalitede meyve alınmaktadır.
4. Bölgede yaz aylarında nem oranı %60'dan aşağı düşmemekte ve yeterli derecede nemli bir ortam olduğundan, Kirazın olgunlaşma dönemindeki sıcaklarda meyvenin su kaybı minimum seviyede kalmakta ve ani olgunlaşma riski ortadan kalkmaktadır. Bu riskin en az seviyede olmasıyla kiraz meyvesinin şeker oranı düşük, asiditesi normal seviyelerde kalmaktadır. Meyve etinin gevrek bir yapıya sahip oluşu, sertliği, sululuğu ve hafif mayhoşumsu özelliğiyle tüketiminde ve damak tadı olarak çok kaliteli bir çeşittir.
5. Mikro-klima özelliği, merkezde yer alan Akşehir'de üst düzeyde etkisini hissettirir. Bu özellik Akşehir Kirazının istediği uygun ortamı fazlasıyla sağlar. Akşehir ilçesinde Atakent, Gölçayır, Değirmenköy, Yeniköy, Saray, Ulupınar, Engili, Gedil, Ilıcak ve Çakıllar gibi kasaba ve köylerinde temel ürün olarak yetiştirilmektedir.
6. Akşehir Kirazının yaşam alanını oluşturan topraklar ise verimli fraksiyona sahip topraklardır. Yaklaşık olarak eşit oranlarda kum, kil ve şilt içeren, su tutma ve hava kapasitesi iyi, drenajı, su geçirgenliği yeterli olan (tınlı) topraklardır. Bu verimlilik Akşehir'de uygun iklimle birleşince sık bitki örtüsünü desteklemekte ve organik maddece zengin, madde çevrimi yüksek dengeli bir ekosistem oluşmaktadır. Bölgenin uzun yıllar yağış ortalaması 550-610 mm. arasında değişmektedir.
7. Bölgedeki kiraz yetiştiriciliğinde ticari (kimyevi) gübre mümkün olduğunca kullanılmamakta olup her yıl düzenli, ağırlıklı ve dengeli bir çiftlik (hayvan) gübresi kullanımı sayesinde toprağın organik maddece zenginleştirilmesi düzenli, kaliteli bir verimle lezzet ve aroma olarak farklı bir kiraz ürünü alınmasında anahtar rol oynamaktadır.

Akşehir Kirazı için Akşehir İlçe Tarım Müdürlüğü tarafından coğrafi işaret alınmak için 14.11. 2003 tarihinde başvuru yapılmış ve başvuru kabul edilerek 11.04.2004 tarihinde Resmi Gazete'de başvuru yayımlanmıştır. Buna göre Akşehir Kirazının coğrafi sınırları Akşehir-Konya ve Sultandağı-Afyonkarahisar olarak belirlenmiştir (Şekil 1) (Anonim, 2011).

Akşehir Kirazı için yapılan Coğrafi İşaret başvurusunun kabulü ile bu kiraz dünyada sayılı kiraz çeşitleri arasına girmiştir. Şu ana kadar Avrupa Birliği içerisinde PDO (Protected Designation Origin) yani Türkiye'deki karşılığı ile menşei işareti almış 5 kiraz bulunmaktadır. Türkiye'de ve Avrupa Birliği ülkelerinde coğrafi işarete sahip kiraz çeşitleri; (Anonymous, 2010, Anonim, 2011).

1. Kerasia Tragana Rodochoriou (Yunanistan)
2. Ciliegia di Marostica (İtalya)
3. Cereja da Cova da Beira (Portekiz)
4. Cereja de São Julião – Portalegre (Portekiz)
5. Cerezas de la Montaña de Alicante (İspanya)
6. Akşehir Kirazı (Türkiye)
7. Salihli Kirazı (Türkiye)

Dünyadaki sayılı kirazlardan biri olduğu tescillenmiş olan Akşehir Kirazının Türkiye'nin ihracatında da önemli bir yeri olduğu kesindir. Bölgede Napolyon diye bilinen ve Akşehir Kirazı olarak tescillenen 26 mm üzerindeki kirazların hemen hemen hepsi ihraç ürünü olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 2. Akşehir Kirazı Coğrafi İşaret Belgesi (Anonim, 2011)

4. BULGULAR

Kiraz, dünyada geniş bir yayılım göstermesine rağmen; ticari açıdan önemli üretici ülkeler arasında ABD, Türkiye, Fransa, İtalya ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Avrupa kısmı yer almaktadır. Türkiye üretim miktarı açısından ABD ile yarışmakta bazı yıllar dünyada ilk sırada bazı yıllar ise ikinci sırada yer almaktadır. Kiraz Türkiye'nin birçok yöresinde az çok yetiştirilmekle beraber; üretim miktarının yoğunlaştığı olduğu başlıca iller Manisa, İzmir, Afyonkarahisar, Isparta, Bursa, Kocaeli, Sakarya, Konya, Artvin, Zonguldak, Kastamonu ve Amasya'dır. Türkiye'nin kiraz üretim miktarı sürekli artmakta olup, ağaç başına verim 25 kg civarındadır.

Kiraz üretimi açısından en önemli illerden biri Konya olup, il içerisinde en önemli ilçe Akşehir'dir. Söz konusu ilçede ağaç başına verim yıllara göre değişmekle beraber 25-80 kg arasında değişmekte ve Türkiye ortalamasının çok üzerindedir (Anonim, 2013c)

Araştırma bölgesinde kiraz ana geçim kaynaklarından biridir. Özellikle meyvecilik faaliyeti ile geçimini sağlayan işletmelerin toplam tarımsal deneyimleri olarak bulunan 27 yılın 21 yılı kiraz üretimi ile geçirdiği belirlenmiştir. Ayrıca işletmelerin toplam üretim deseni içerisinde kirazın üretim alanı oranı Akşehir bölgesinde %58,31, Sultandağı bölgesinde ise %59,76 oranında pay almaktadır. GSÜD açısından incelendiğinde ise kiraz her iki bölgede de işletmelerin ilk sıradaki ana gelir kalemini oluşturmaktadır. Aynı durum meyve alım satımı yapan komisyoncular için de geçerlidir. Görüşülen komisyoncuların toplam gelirleri içerisinde kirazın payı ortalama %51,63 olarak hesaplanmıştır. Kurumlar ile görüşmelerimizde ise kurumların kirazın bölge için önemine verdikleri puan 8-10 arasındadır. Firmalar ile görüşmelerimizde bölgeden alım yapan firmaların hepsi kirazın kendileri için önemli bir ürün olduğunu belirtmişlerdir.

Bölge için bu kadar öneme sahip bir ürünün yerel kalkınmada önemli bir dinamik olduğu aşikardır. Bölgenin önemli geçim kaynaklarından biri olan kirazın katma değerinin artırılması ve markalaşmasının sağlanması bölgenin yerel ekonomik kalkınmasının sağlanmasında anahtar noktalardan biridir. İşte bu noktada kullanılabilecek en önemli araçlardan birinin coğrafi işaret sertifikasının alınmasının olduğu söylenebilir.

Akşehir Kirazı ismi ile 2004 yılında Akşehir İlçe Tarım Müdürlüğü tarafından coğrafi işaret alınmış olup tescilde Konya ili Akşehir ilçesi ile Afyonkarahisar ili Sultandağı ilçesi üretim bölgesi olarak belirtilmiştir. Akşehir Kirazı bölgede yetiştirilen 0900 Ziraat kiraz çeşidinden 26mm üzeri iriliğe sahip kirazlara denilmekte olup bölgenin Akşehir ve Eber Gölleri ile Sultandağları arasında oluşan iklim bu kirazın farklı bir aroma ve tada sahip olmasını sağlamaktadır. Hem ihracat niteliği olan hem de dünyada söz sahibi olduğumuz bu ürün için Türkiye'de 2 adet coğrafi işaret alınmıştır. Bunlardan biri Salihli Kirazı, bir diğeri ise Akşehir Kirazı'dır. Dünyada coğrafi işaret tescili ile korunan başka 5 kiraz daha bulunmakta olup bunlardan 2 tanesi Portekiz, biri Yunanistan, biri İtalya ve biri ise İspanya'da bulunmaktadır. Buradan Dünyada tescilli 7 kirazdan 2 tanesinin Türkiye'de yetiştirildiği ve bunun Türkiye için önemli bir avantaj olduğu söylenebilir.

Araştırma bölgesinden kiraz hem iç tüketime hem de ihracata gitmektedir. Özellikle 26 mm altındaki 0900 Ziraat çeşidi kiraz ile dölleyici diğer çeşitlerden elde edilen kiraz iç tüketimde sofralık ve/veya sanayide kullanılmak üzere iç pazara sunulmaktadır. Bazı ekstrem durumlarda bu tip kirazlara dış pazarlardan talep gelmesi durumunda dış pazarlara satılmaktadır. Ama özellikle 26 mm üzeri 0900 Ziraat çeşidi kaliteli kirazlar (Akşehir Kirazı) direk olarak dış pazarlara gönderilmektedir. Kirazın bölgede pazar bulması konusunda bir problemi olmayıp bölgede kiraz arzı kiraz talebini karşılayacak durumdadır.

Kiraz yurtdışında genellikle başta Avrupa ülkeleri olmak üzere (Almanya, Fransa, Avusturya, İngiltere, Litvanya, Letonya, Bulgaristan, Hollanda vd.) Rusya Federasyonu ve Uzakdoğu ve Ortadoğu ülkelerine ihraç edilmekte olup ihraç edilen ülkeden market veya hallere verilmektedir. Kiraz ihracatı sırasında her firma kendi markası altında ya hiçbir isim kullanılmadan ya da Napolyon Kirazı veya Salihli Kirazı ismiyle birlikte ihraç edilmektedir. Zaten iç piyasada hallerde kirazın Napolyon ve Salihli Kirazı adı altında satıldığı görülmektedir. Her ne kadar Türkiye’de coğrafi işaret almış 2 kiraz (Akşehir Kirazı ve Salihli Kirazı) bulunsada piyasada Salihli Kirazı tanınmakta, Akşehir Kirazı ise tanınmamaktadır. Firmalar ise araştırma bölgesinin kirazını daha çok Napolyon kirazı ve Afyon hatta Sultandağı Kirazı ile bilmektedirler.

Firmaların Akşehir Kirazı diye bilinen 0900 Ziraat çeşidi kirazını farklı isimlerle tanımları yanında bölge üreticilerinde de aynı sorun bulunmaktadır. Sultandağı ve Akşehir bölgelerinde her üretici kendi bölgesinin ismini kullanmaya meyillidir ve bu anlaşmazlık bölgede coğrafi işaret sertifikasının kullanılmasında en büyük engellerden birini oluşturmaktadır. Resim 1’de bulunan fotoğraflarda bu farklılık ve ayırım açıkça görülmektedir.

Afyonkarahisar-Sultandağı Bölgesi

Afyonkarahisar-Sultandağı Bölgesi

Konya-Akşehir Bölgesi

Resim 1. Konya-Akşehir Bölgesi ile Afyonkarahisar-Sultandağı Bölgesinden Kiraz Satış Görüntüleri

Coğrafi işareti önemli kılan unsurlardan biri, içinde barındırdığı anlam ve onun bir kırsal kalkınma aracı olarak küreselleşen dünyada yerel hareketlerin teşvikini sağlayan bir olgu olarak görülmesidir. Coğrafi işaretlerin yerelde ve dolayısıyla kırsal kalkınmada sağladığı avantajlar 5 ana başlık altında toplanabilir (Wilson vd. 1999, Treager 2003, Lopez ve Martin 2005, Treager vd. 2007, Kan ve Gülçubuk 2008).

- Koruma aracı:** Üreticilerin sahtecilikten dolayı haklarının gasp edilmesini ve tüketicilerin ise aldatılmasının önüne geçen bir araç olarak kullanılabilir.
- Pazarlama aracı:** Ürünün pazardaki imajını, şöhretini ve profilini olumlu yönde etkilemektedir.

- c. **Kırsal kalkınma aracı:** Aretim için farklı bir yaklaşım olup, yerel işletmelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması, kültürel mirasın ve biyoçeşitliliğin korunması amacı ile kullanılabilir.
- d. **Ekonomik bir denge oluşturma aracı:** Az gelişmiş ile gelişmiş alanlar arasındaki ekonomik farklılığın giderilmesinde kullanılabilir. Bunun yanında korumanın devlet tarafından sağlanması üreticiler için daha az masraf anlamına gelmektedir.
- e. **Bilgi aracı:** Coğrafi işaretler üretici ile tüketici arasında bilginin ve kültürün paylaşımını sağlayan önemli bir bilgi aracıdır. Özellikle tüketicilerin sadece tükettikleri ürün hakkında değil bölgenin kültürü hakkında da bilgi sahibi olmasına imkan vermektedir.

Bu nedenlerle coğrafi işaret sertifikasına sahip ürünlerin yerel/bölgesel kalkınmada önemli bir rol almaları beklenmektedir. Araştırma bölgesinde görüşülen paydaşların coğrafi işaretten beklentileri şekil 3’de özetlenmiştir. Şekil incelendiğinde araştırma bölgesinde coğrafi işaretten beklentiler, pazarlama alanında iyileşme ve bölgesel ekonomiye katkı olarak belirtilmiştir. Pazarlama alanında gelişme ve özellikle ihracat olanaklarının artması, fiyat artışı, pazar marjı artışı, fiyat istikrarı ve kalite artışı gibi unsurlar bölgedeki paydaşların ana beklentileridir.

Şekil 3. Araştırma Bölgesindeki Paydaşların Coğrafi İşaretten Beklentileri

Pazarlama ve bölgesel ekonominin yanı sıra, coğrafi işaretlerin yörenin ve ürünün tanıtımına katkıda bulunması ve kırsal turizmde canlanmanın meydana getirmesi, beklenen etkilerdir. Özellikle uluslararası literatürler incelendiğinde, coğrafi işaretlerin kırsal turizmde olumlu etkilerinin bulunduğu birçok araştırmacı tarafından belirtilmiştir (Pacciarı vd., 2001, Skuras 2004, Lopez ve Martini 2005, Vandecandelaere vd. 2009,). Bölgede sadece kirazla değil, aynı zamanda tabiat güzellikleri ve Nasreddin Hoca Türbesi'nin de bu bölgede bulunması turizmi tetikleyici bir unsur olacaktır.

Coğrafi işaretlerin bir diğer özelliği ise isim koruması sağlamasıdır. Akşehir Kirazı isminin tescillenmiş olması bu ismin başka bölgelerde izinsiz kullanılmasının önüne geçecektir. Ayrıca isim koruması ve coğrafi işaret logolarının ürün satışında kullanılması, tüketici üzerinde olumlu etki bırakacak ve üreticinin bu ürüne fazla fiyat ödeme istekliliğini arttıracaktır. Bölgede ürün markalaşmasına da gidilmesi Akşehir Kirazı pazarlama stratejisinin oluşturulması için olumlu bir adım olabilir. Coğrafi işaret logosunun kullanılması, aynı zamanda bir kalite garanti unsuru olması tüketiciyi koruma açısından da önem taşımaktadır (Şekil 3).

Coğrafi işaretin kullanılmış olması, araştırma bölgesinde kurumlar arası iletişimin daha da güçlenmesi için bir fırsat niteliğinde olabilecektir. Bölgede kiraz ile ilgili tarımsal kooperatifler, üretici birlikleri, tarım ilçe müdürlükleri, ziraat odaları, belediye başkanlıkları gibi kurum ve kuruluşların arasındaki iletişimin artması ve sağlanabilecek birliktelik, Akşehir Kirazı isminin korunması ve coğrafi işaretin kullanımı için bir fırsat ortaya çıkaracaktır (Şekil 3).

Bölgede coğrafi işaretler konusunda beklentilerin yüksek olması beklentilerin ne kadarının karşılandığı ile önem kazanmaktadır. Her şeyden önce bölgede görüşülen üreticilerin sadece %48,46'sı Akşehir Kirazının coğrafi işaret aldığını biliyorken, Araştırma bölgesinde görüşülen üreticilerin %75'inden fazlasının coğrafi işaret konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Bu da coğrafi işaretin doğru algılanmadığının yada algının doğru stratejilere çevrelemediğinin göstergesidir. Bu nedenle araştırma bölgesinde Akşehir Kirazı coğrafi işareti konusunda yapılan SWOT analizi ile coğrafi işaret sisteminin bölgedeki genel durumu

ortaya konulmaya çalışılmıştır. 2004 yılında araştırma bölgesinde yetiştirilen 0900 Ziraat cinsi kirazlar için alınmış olan Akşehir Kirazı coğrafi işareti bölge için en büyük güçlü yandır. İşaretin Akşehir İlçe Tarım Müdürlüğü tarafından alınmış olması tarım ile ilgili bölgedeki en yetkili kurumun olayı sahiplendiğinin bir göstergesidir. Bölgede yetiştirilen Akşehir Kirazı coğrafi işaret tescili ile araştırma bölgesinden kaynaklanan farklılıklara sahip olduğu kanıtlanmıştır. Bölgede yetiştirilen kiraz gerek kalite, gerekse tat ve aroma bakımında aynı cins diğer bölgelerde yetiştirilen kirazlara göre farklılıkları bulunmakta ve gerek yurtiçi, gerekse yurtdışında tanınmaktadır. Bu yönü ile belirli bir şöhret ve ünü bulunmaktadır (Çizelge 4.2).

Araştırma bölgesinde coğrafi işaret kullanımı ile en zayıf nokta üretici örgütlenmesi noktasındadır. Bölgede üretici örgütlenmesi istenen düzeyde olmayıp coğrafi işaretin tescillendiği Afyonkarahisar ve Konya bölgelerinde isim konusunda büyük bir anlaşmazlık söz konusudur. Bu anlaşmazlık kurumlar arası iletişimin de yeterli olmaması ile daha da derinleşmekte ve bölgede coğrafi işaret ile ilgili en zayıf yönleri oluşturmaktadır. Bir diğer zayıf yön ise kiraz ile ilgili tüm paydaşların coğrafi işaret konusunda yeterince bilgiye sahip olmamalarıdır. Buda coğrafın işaretin nasıl etkin kullanılacağı konusunun bilinmemesine neden olmaktadır. Ayrıca üretici birliklerinin etkin olmaması ve pazarlama kanalı konusunda yaşanan sıkıntılar araştırma bölgesinde coğrafi işaret tescili almış “Akşehir Kirazı”nda fiyat farklılaşması oluşturmamaktadır (Çizelge 4.2).

Araştırma bölgesinde coğrafi işaretin sunacağı en büyük fırsat bölgede coğrafi işarete dayalı ekonomik bir kalkınma modelinin oluşturulması ile bölge ekonomisine kirazın katkısını artırmak olacaktır. Bu durum coğrafi işaret kullanımı ile birlikte Akşehir Kirazı satış fiyatının yükselmesi ve kırsal turizm potansiyelini artması ile mümkündür. Bölgesel ekonomik kalkınmanın yanı sıra coğrafi işaretlerin özellikle örgütlenmeye katkısı büyük olacaktır. Coğrafi işaretin kullanımı ile birlikte üretici örgütlenmesi daha etkin olacaktır. Ayrıca bölgede Akşehir Kirazı adıyla bir coğrafi işaretin oluşu, bu olgunun tanıtım amacı ile kullanılarak ülkesel düzeyde ilgi ve talep oluşturmak için büyük bir fırsat niteliğindedir. Ayrıca bölgede Nasreddin Hoca ile ilgili bir turizm potansiyelinin oluşmuş olması, bu potansiyelin Akşehir Kirazı ile perçinlenebilmesi ve ilerlemesi için bir fırsat oluşturmaktadır (Çizelge 4.2).

Araştırma bölgesinde kiraz ile ilgili tehditleri iki kısımda inceleyebiliriz. Birincisi çevresel, diğeri ise sosyal boyuttur. Akşehir Kirazı ismi bölgenin mikro ikliminin sunduğu bir avantajdır. Küresel ısınmanın bölgede oluşturabileceği riskler ve buna bağlı olarak Akşehir Kirazı kalitesini bozulması çevresel tehditler arasına girmektedir. Sosyal tehditler ise Akşehir Kirazı isminin Akşehir ve Sultandağı bölgeleri arasında daha çok ihtilaflara neden olmasıdır. Bu ihtilaf ileride coğrafi işaret tescilinin kaybedilmesine neden olabilir. Ayrıca firmaların coğrafi işaret tescilini desteklememesi bu bölgedeki kirazın değerini bulamaması sorunu ile karşı karşıya bırakabilir (Çizelge 4.2).

Çizelge 2. Araştırma bölgesinde coğrafi işaret ile ilgili SWOT (GZFT) Analizi sonuçları

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none">• Akşehir Kirazı adı altında 2004 yılında coğrafi işaretin alınmış olunması,• Kiraza karşı yurtiçi ve yurtdışı talebin yüksek olması,• Bölgede yetiştirilen kirazın aroma ve tat bakımından diğer bölgelerdeki kirazlardan farklı oluşu,• Bölgede üretilen kirazın kaliteli olması,• Kirazın iç piyasada tanınmış olması,• Kiraz kültürünün oluşu ve bu kültürün her yıl festival gibi çeşitli etkinlikler ile bölgenin değişik yerlerinde paylaşılması	<ul style="list-style-type: none">• Akşehir ve Sultandağı bölgesi üreticileri arasında birliktelik konusundaki sıkıntılar,• Akşehir ve Sultandağı bölgesi üreticileri arasında Akşehir Kirazı isminden kaynaklanan sıkıntılar ve anlaşmazlıklar,• Kurumlar arası iletişim sıkıntısı,• Kiraz üretiminin Türkiye’de pik döneme rastlaması nedeni ile diğer bölge kirazlarına göre fiyatının düşük oluşu,• Coğrafi işaretin nasıl kullanılacağına bilinmemesi,• Bölgede Akşehir Kirazı isminden çok Napolyon Kirazı isminin daha çok kullanılıyor olması, Akşehir Kirazı isminin başka bölgelerde yeterince bilinmiyor olması.
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none">• Coğrafi işaretin kırsal kalkınma aracı olarak kullanılması sonucunda bölge ekonomisine katkısının artırılması,• Akşehir Kirazının satış fiyatının yükselmesi• Daha fazla reklam ve tanıtım ile bölgede kırsal turizmin gelişmesi,• Akşehir ve Sultandağı bölgesindeki üreticilerin coğrafi işareten beklentilerinin olması ve bu işarete sahip çıkma isteklilikleri,• Akşehir Kirazı isminin kullanılarak ihracat potansiyelinin artması,• Coğrafi işaretin kullanımının öğrenilmesi ile birlikte yeni iş sahalarının kurulmaya başlaması,• Coğrafi işaretin alınması ile birlikte daha kaliteli kiraz üretme istekliliğinin artması,• Kirazda denetimin artması ile birlikte daha bilinçli bir tarımın yapılması,• Bölgede coğrafi işaretle birlikte organik kiraz üretimi için girişimlerdeki artış.	<ul style="list-style-type: none">• Araştırma bölgesinde iklimde meydana gelebilecek bozulmaların kiraz kalitesine olumsuz etkisi,• Akşehir ve Sultandağı bölgesi kiraz üreticilerinin anlaşamaması nedeni ile coğrafi işaretin kaybedilmesi,• Firmaların coğrafi işaret kullanımını desteklememesi ve/veya engel olması,• Coğrafi işaret nedeni ile monokültürün daha fazla artması ve bunun çevre üzerinde olumsuz etki oluşturması,• Coğrafi işaret mekanizmasının işleyişini denetleyen prosedürlerin üreticinin kabul etmemesi ve coğrafi işaret kullanımının istenmemesi

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kalkınma kavramının sadece büyüme ile ilişkilendirilemeyeceği, kavramın içerisinde büyüme dışında birden fazla unsuru içerisinde barındırdığı bilinmektedir. Bu unsurlardan sadece birini ekonomik kalkınma oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra kalkınma kavramı fiziki, kültürel, sosyal ve siyasi kalkınma unsurlarını da içinde barındırmaktadır. 1990'lı yıllardan sonra geleneksel kalkınma politikalarına karşı olan güven azalması, yerel ekonomik kalkınma yaklaşımlarının popülaritesinin artmasında etkili rol oynamıştır. Ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmede standart bazı politika ve stratejileri benimseyen geleneksel yukarıdan-aşağıya kalkınma yaklaşımlarının başarısız olmasının ardında pek çok neden vardır. Özellikle yukarıdan aşağıya, yerel aktörleri ve alanı dikkate almayan sektörel yaklaşımlı geleneksel kalkınma yaklaşımlarının yerini yerel inisiyatifli, yerel aktörlerin rol oynadığı, alansal farklılıkları göz önüne yerel ekonomik kalkınma yaklaşımları almaktadır. Bu yerel ekonomik kalkınma unsurları içerisinde coğrafi işaretler önemli bir araç olabilmektedir.

Coğrafi işaretlerin ortaya çıkış sürecinde yerel kalkınmanın göz önüne alındığı düşünüldüğünde, özellikle AB ülkelerinin çoğunda kullanılan bu sistem Türkiye gibi yerel ürün potansiyeli zengin olan bir ülkede de rahatlıkla yerel kalkınma aracı olarak kullanılabilirdiği olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'de coğrafi işaret sistemi içerisinde coğrafi işaret almaya hak kazanmış Akşehir Kirazı da buna bir örnektir.

Coğrafi işaretlere bağlı Yerel Ekonomik Kalkınma (YEK) modelinin oluşturulmasında coğrafi işaretin etkin olarak kullanılabilmesi için şekil 4'te sunulan döngünün etkin bir şekilde işlemesi gerekmektedir. Burada coğrafi işaret sisteminin oluşmasında ana noktada yerel paydaşlar bulunmaktadır. Coğrafi işarete sahip ürünün arz ve değer zinciri üzerindeki paydaşlar belirlenmeli ve rolleri ortaya konulmalıdır.

Şekil 4. Coğrafi işaretlerde ürünün menşine dayalı olarak oluşturulan kalite-değer döngüsü (Vandecandelaere vd., 2009)

Şekil 4'te sunulan kalite-değer döngüsünde 5 farklı aşama bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ürünün ve bu ürünün üretilmesi için gerekli yerel kaynakların tanımlanmasıdır. Ürünün ünü ve ürünün üretiminde yer alan spesifik yerel kaynakların tanımlanması aslında ürünün ününün oluşmasında da etkili olan faktörlerin hem üretici hem de tüketici tarafından farkındalığının oluşması açısından da önemlidir. Bölgede Akşehir Kirazının tanımlanması ile ilgili kimyasal analiz sonuçları bulunmasına rağmen üründe farklılık oluşturduğu düşünülen fiziki etmenlerin (çevre, iklim, toprak, su vb.) bu farklılığı oluşturmadaki rollerin yeterince açık olmaması Akşehir Kirazının diğer kirazlardan ayıran noktaları belirlemede bir eksiklik olarak düşünülebilir. Bu nedenle fiziki etmenler ile ilgili çalışmaların sonuçlarının ürünün tanımlanmasında ve tanıtımında önemli bir rolü olacaktır.

Araştırma bölgesinde coğrafi işarete dayalı YEK stratejisi oluşturmak için belirli bir ortamın olması gerekmektedir. Coğrafi işaretlerin bir bölge için YEK aracı oluşturması için öncelikle ürünün belirli bir ününün olması gerekmektedir. Akşehir Kirazı ile yapılan değerlendirmede gerek araştırma bölgesinde görüşülen paydaşlar, gerekse ulusal ve uluslararası alanda yapılan literatür çalışmalarında bu kirazın uluslararası ve ulusal olmaktan çok bölgesel bir üne sahip olduğu söylenebilir. Akşehir Kirazının bölgesel bir üne sahip olması, fakat buna karşın

bölgeden alınan Akşehir Kirazının ihracata yönlendirilmesi coğrafi işaretin YEK’da kullanılabilmesi için büyük bir tanıtım organizasyonuna ihtiyaç duyduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Kalite-değer döngüsünde 2. aşama ise kalifikasyondur. Coğrafi işaretlerin en büyük özelliği işareti alan ürünün belirli bir üretim kodlarının olmasıdır. Üreticiler belirlenen bu kodlara göre üretim yapmalı ve bunun sonucunda belirli bir standart ve kaliteyi tüketiciyi garanti etmiş olmalıdır. Ayrıca ürünün üretildiği bölgenin ürüne kattığı spesifik özellikler tüketiciye garanti edilebilmelidir. Akşehir Kirazı ile ilgili bölgede oluşturulmuş herhangi bir kod planı bulunmamaktadır. Coğrafi işaret alımı sırasında bahsedilen üretim kodları ise çok yüzeysel kalmaktadır. Bu da coğrafi işaretin etkin kullanımını engellemektedir.

Döngüdeki üçüncü unsur ise yerelde üretilen ürünün toplum içerisinde coğrafi işaretin meydana getirdiği masraflarda dâhil olacak şekilde ücretlendirilmesidir. İlave masraflar ve ürünün kendine has özelliği ve kalitesi de bir araya gelince coğrafi işarete sahip olan ürünün diğer benzerlerine nazaran daha yüksek fiyattan satılması beklenmektedir. Araştırma bölgesinde Akşehir Kirazı için coğrafi işaretin oluşturduğu ilave bir masrafın olmaması ve ürünün kalitesinden ziyade ürünün olgunlaşma tarihi ve arz talep kavramlarının fiyatı belirlemede aktif rol oynaması Akşehir Kirazı fiyatının diğer kirazlara göre daha pahalı olmasını veya farklı ücretlendirmesini sağlayacak bir durum oluşmamaktadır. Bölgede üreticilerin Akşehir Kirazı fiyatını diğer bölgelerdeki 0900 Ziraat cinsi kirazların fiyatları ile karşılaştırdığında üretimin pik noktada bölge kirazının çıkması nedeni ile fiyatlar erkenci ve geçici dönemde çıkan 0900 Ziraat cinsi kirazlara göre düşük seyretmektedir. Sahip olunan coğrafi işaretin etkin kullanılmamış olması üreticiye ilave bir kazanç veya kirazın daha yüksek fiyatla satılmasını etkilememektedir.

Kalite değer döngüsünde dördüncü unsur ise yerel kaynakların tüm sistem boyunca korunması, yenilenebilir olması ve güçlendirilmesi ve böylece sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Buradaki temel unsur üretimin ürüne spesifik özellikleri katan yerel kaynaklarla dost şekilde yapılması ve sürdürülebilirliğin sağlanması gerektiğidir. Bu nedenle coğrafi işaret sistemi tek başına bunu sağlamada yeterli kalmayabilir. Sürdürülebilirliğin sağlanması ve çevre ile dost tarım uygulamalarının bu sisteme dahil edilmesi sistemin başarısında etkili faktörlerdendir.

Döngüdeki son aşama olan 5. aşama, ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde oluşan kamu politikalarının YEK sürecinde coğrafi işaretlerin pozitif katkılarının sağlamada önemli bir rol oynadığıdır. Türkiye’de coğrafi işaretlerle ilgili yasal düzenlemelerdeki eksiklikler, denetleme aşamasındaki zorluklar ve bu zorlukları aşmada yeterli politikaların oluşturulmamış olması, yerel ürünler ve yerel ürünleri koruma, yerel kalkınma unsurlarını teşvik etme gibi unsurların devletin stratejik planlarında geçmesine rağmen uygulamadaki eksiklikler hem Türkiye’de genel coğrafi işaret sisteminin işleminde hem de araştırma alanında Akşehir Kirazı için YEK modelinin oluşmasında sıkıntılar ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak Akşehir Kirazı için oluşturulacak YEK stratejisinin sadece coğrafi işaret sistemine bağlı olarak oluşturulması, sistemin kalite değer döngüsüne göre çalışması ile yakından ilgilidir. Akşehir Kirazı coğrafi işareti bölgede oluşturulacak YEK stratejisi için önemli bir araç olduğu muhakkaktır. Bu aracın kullanılmasında temel şartların yerine getirilmesi ise YEK stratejisi oluşturmak için bir esastır.

6. KAYNAKLAR

Anonim,2008.“Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi Raporu”.
<http://sgb.tarim.gov.tr/mevzuat/YPK/20060204-9-2.pdf>.

Anonim,2011.Akşehir Kirazı Coğrafi İşaret Tescili
<http://www.tpe.gov.tr/portal/viewimage.jsp?fileNo=262> 2011

Anonim 2013a. 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,
www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkkm/.../cograficocografi.doc?ref...

Anonim 2013b. “Coğrafi İşaretlerin ve Geleneksel Özellikli Ürün Adlarının Korunması Hakkında Kanun Tasarısı” www.basbakanlik.gov.tr/.../kanuntasarilari/cograficocografi_isa..

Anonim, 2013c. Akşehir İlçesi Tarımsal Verileri, 2011
<http://www.aksehirtarim.gov.tr/Haber/Taristatistik.pdf>

- Anonymous, 2010. The Statistics of PDO and PGI's. <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html>
- Casanova, F. 2004. Local Development, Productive Networks and Training: Alternative Approaches to Training and Work for Young People, ILO/Cinterfor.
- Kan M., 2011. Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Etkisi: Akşehir Kirazı Araştırması. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Kan M. ve Gülçubuk B. 2008. Kırsal Ekonominin Canlanmasında ve Yerel Sahiplenmede Coğrafi İşaretler. VIII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 25-27 Haziran 2008 Bursa.
- Lopez, X.A.A. and Martin, B.G. 2005. Tourism and Quality Agro-Food Products: An Opportunity For The Spanish Countryside. Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie – 2006, Vol. 97, No. 2, pp. 166–177.
- Pacciani, A., Belletti, G., Marescotti, A. and Scaramuzzi, S., 2001. The Role of Typical Products in Fostering Rural Development and The Effects of Regulation (EEC) 2081/92. 73rd Seminar of the European Association of Agricultural Economists ANCONA, 28-30 JUNE 2001 Policy Experiences with Rural Development in a Diversified Europe.
- Skuras, D. 2004; Economic Situation in Rural Europe in View of Rural Development Proposals; Department of Economics, University of Patras, Greece
- Treager, A. 2003. From Stilton to Vimto: Using Food History to Re-think Typical Products in Rural Development. Sociologia Ruralis, Vol 43, Number 2, April 2003, USA.
- Treager, A., Filippo, A., Giovanni, B. and Marescotti, A. 2007. Regional foods and rural development: The role of product qualification. Journal of Rural Studies, vol. 23(2007), pp.12-22. www.elsevier.com
- Uçar, D. ve Dogru, A.Ö. 2005. CBS Projelerinin Planlaması ve SWOT Analizinin Yeri, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Bilimsel Teknik Kurultayı, Ankara.
- Vandecandelaere, E., Arfini, F., Belletti, G. and Marescotti, A. 2009. Linking People, Places and Products, A guide for promoting quality linked to geographical origin and sustainable Geographical Indications, FAO, Italy.
- Wilson, N. Vanittersum, K. and Fearne, A. 1999. Co-operation and co-ordination in the supply chain: a comparison between the Jersey Royal and the Opperdoezer Ronde potato. The socio economics of origin labelled products in agri-food supply chains : spatial, institutional and co ordination aspects (Le Mans, 28-30 October 1999) 67th European Association of Agricultural Economics Seminar, pp. 95-102 Le Mans , France.
- Yamane, T. 2001. Temel Örnekleme Yöntemleri (Çevirenler M. Akif Bakır, Esen Gürbüzsel, Celal Aydın, Alptekin Esin), İstanbul.